

Любіцева Ольга Олександрівна,
доктор географічних наук, професор
Кочеткова Ірина Валентинівна,
кандидат географічних наук

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
e-mail: olgaliubitseva@knu.ua, ORCID ID:0000-0002-8508-9395,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
e-mail: irynakochetkova@knu.ua, ORCID ID:0000-0001-5342-7444

Гринюк Діана Юрійівна,
кандидат географічних наук

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
e-mail: dianahryniuk@knu.ua, ORCID ID:0000-0003-3375-694X,

СУЧАСНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В АФРИЦІ

Мета роботи: розкрити роль об'єктивних чинників у формуванні міграційних процесів на Африканському континенті та проаналізувати сучасні міграційні процеси: їх динаміку, структуру, географію.

Методика сформована застосуванням загальнонаукових методів аналізу та синтезу інформації, статистичних методів аналізу для розкриття динаміки та структури міграційних процесів

Результати. Охарактеризовано міграційні процеси на Африканському континенті за 2020-2024 рр, розкрито вплив об'єктивних чинників на формування міграційних потоків та їх характер, таких як економічні, політичні (конфлікти), безпекові, еколого-кліматичні, соціальні, демографічні. Спостерігається зростання впливу конфліктів і стихійних лих на позитивну динаміку потоків вимушених мігрантів, особливо в країнах на південь від Сахари. Встановлено, що, як і в попередній період, на даний час стабільною залишається ситуація переважання внутрішніх міграційних потоків в Африці над зовнішніми (еміграційними). Переважна кількість мігрантів осідає в сусідніх країнах, чому часто сприяє етнічна єдність, подібні умови середовища, які дозволяють не змінювати особливо забезпечення засобами існування; продовжують діяти сформовані міграційні коридори як еміграційного спрямування, так і внутрішні, що частково дозволяє країнам координувати зусилля з міграційної політики.

Наукова новизна полягає у комплексному аналізі впливу чинників на формування міграційних процесів на Африканському континенті. Виявлено зміни у співвідношенні впливу чинників, зокрема, посилилась дія політичного і безпекового чинника внаслідок зростання конфліктів, а також зростаючого впливу зміни природного середовища під дією кліматичного чинника (опустелювання, повені і паводки). В цілому позитивна динаміка міграції корелює з аналогічним світовими показниками.

Практична значимість. Міграційні процеси, як динамічне і багатофакторне явище, суттєво впливають на соціально-економічну, політичну, етно-релігійну ситуацію в африканських країнах і потребують врегулювання на основі моніторингу, що є частиною як внутрішньої, так і міжнародної політики африканських держав. Посилення африканського вектору зовнішньої політики України потребує формування системної інформаційної основи для прийняття рішень в площині міжнародних відносин, чому й мають сприяти дослідження суспільних процесів в країнах Африки, однією зі складових яких є міграційні процеси.

Ключові слова: міграційні процеси, Африка, чинники міграцій.

Liubitseva Olha,
Doctor of Geographical Sciences, Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID:0000-0002-8508-9395, e-mail: olgaliubitseva@knu.ua

Kochetkova Iryna,
PhD in Geography

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, ORCID
ID:0000-0001-5342-7444, e-mail: irynakochetkova@knu.ua

Hryniuk Diana,
PhD in Geography

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID:0000-0003-3375-694X, e-mail: dianahryniuk@knu.ua

CONTEMPORARY MIGRATION PROCESSES IN AFRICA

Objective. The objective of this work is to elucidate the role of objective factors in shaping migration processes on the African continent and to analyze contemporary migration processes, including their dynamics, structure, and geography.

Methodology. The methodology is based on the application of general scientific methods of analysis and synthesis of information, as well as statistical analysis methods, to reveal the dynamics and structure of migration processes.

Results. Migration processes on the African continent for the period 2020-2024 have been characterized, and the influence of objective factors on the formation and nature of migration flows — such as economic, political (conflicts), security, ecological-climatic, social, and demographic factors — has been revealed. An increasing impact of conflicts and natural disasters on the positive dynamics of forced migrant flows is observed, particularly in sub-Saharan countries. It has been established that, similar to previous periods, the predominance of internal migration flows over external (emigration) remains stable in Africa. The majority of migrants settle in neighboring

countries, often facilitated by ethnic unity and similar environmental conditions that allow for maintaining livelihoods. Established migration corridors, both for emigration and internal movements, continue to operate, which partially enables countries to coordinate efforts in migration policy.

Scientific Novelty. The scientific novelty lies in the comprehensive analysis of the factors influencing the formation of migration processes on the African continent. Changes in the correlation of influencing factors have been identified; specifically, the impact of political and security factors has intensified due to an increase in conflicts, as has the growing influence of natural environment changes under the impact of climatic factors (desertification, floods, and inundations). Overall, the positive dynamics of migration correlate with similar global indicators.

Practical Significance. Migration processes, as a dynamic and multifactorial phenomenon, significantly influence the socio-economic, political, and ethno-religious situation in African countries. They require regulation based on monitoring, which is part of both the internal and international policies of African states. Strengthening the African vector of Ukraine's foreign policy necessitates the formation of a systematic informational basis for decision-making in the realm of international relations. Research into social processes in African countries, of which migration processes are a component, should contribute to this goal.

Keywords. Migration processes, Africa, migration factors

Постановка проблеми. Вивчення міграційних процесів: їх характеру, динаміки, географії, причин і наслідків, є важливою складовою впровадження сталої демографічної політики, прийняття управлінських рішень на всіх рівнях від національного до локального. Зміна демографічної структури населення під впливом міграції в свою чергу впливає на перебіг соціально-економічних, політичних та інших суспільних процесів. Звідси, знання демографічної ситуації, яка формується в тому числі й міграцією, є тією частиною інформації, яка впливає на внутрішню і зовнішню політику країни, потребує виважених рішень, в тому числі в міграційній політиці.

За оцінками ООН, міграції мають тенденцію до зростання і сьогодні міжнародні мігранти становлять 3,6% населення світу, тобто кожен 30-й мешканець Землі є міжнародним мігрантом (Pope, 2024).

Ця позитивна динаміка часто обумовлена не тільки економічними причинами, а й зростаючою політичною нестабільністю, кліматичними змінами, катастрофічними явищами як природного, так і техногенного характеру, внаслідок чого зростає число вимушених переселенців, біженців. Так, у 2022 році у світі налічувалося 117 мільйонів переселенців, а внутрішньо переміщених осіб – 71,2 мільйона (Pope, 2024).

Отже, міграції є динамічним, багатофакторним процесом, який потребує моніторингу, тому їх дослідження завжди актуальні.

В якості території дослідження обрана Африка, де міграції є невід'ємною частиною не тільки історії, а й впливовим чинником сучасних суспільних процесів. За інтенсивністю міграцій Африка займає 4 місце в світі після Європи, Азії та Північної Америки, прийнявши у 2024 р. 25,4 млн. міжнародних мігрантів (Pope, 2024), але міграційні процеси на континенті мають свою специфіку, яка потребує детального вивчення. З огляду на динамічність і мінливість міграційної ситуації для дослідження сучасного стану обраний часовий проміжок, який охоплює 20-ті роки XXI ст.

Публікації в ЗМІ часто висвітлюють трагічні події, пов'язані з нелегальною міграцією з країн Африки до Європи через Середземне море, що створює у пересічній людини враження про значні потоки мігрантів з Африки і формує уявлення про континент як еміграційний. Але чи відповідає це дійсності? Якою насправді є динаміка і структура міграційних потоків? Як сформувались і діють міграційні коридори, визначаючи географію міграцій? Чи є і які саме за характером внутрішньо регіональні відміни в міграції? Якою є поточна міграційна ситуація на континенті? Які чинники на даному етапі найбільше впливають на міграційну ситуацію в Африці? Відповіді на ці питання і є метою даного комплексного дослідження.

Об'єктом дослідження є міграційні процеси в Африці, а *предметом* – чинники, які впливають на їх динаміку, структуру, географію та аналіз зазначених складових.

Аналіз досліджень і публікацій. В основу дослідження, яке є комплексним за методичним підходом, покладені матеріали звітів міжнародної організації міграцій (IOM NU) 2020-2024 рр., статті іноземних та вітчизняних дослідників із зазначеної проблеми.

Найактуальнішим питанням останніх п'яти років є вплив зміни клімату на міграційні процеси. Зокрема, дослідження кумулятивного ефекту кліматичних потрясінь доводить, що саме повторюваність посух у сільських регіонах є визначальним фактором рішень про залишення

домівок, тоді як поодинокі кліматичні шоки мають обмежений вплив (Di Falco et al., 2023). Інше дослідження вказує, що у середньодоходних країнах Африки зміни клімату опосередковано впливають на рівень безробіття, що, своєю чергою, активізує міграцію як стратегію економічного виживання (Mueller et al., 2020). Проте ефективність такої стратегії значною мірою залежить від спроможності регіональних ринків праці поглинати нових прибулих.

Ще одне важливе питання — трансформації вимушеної міграції. У своєму огляді Хамді А. Хассан підкреслює зміну структурних характеристик примусових переміщень: зростання частки внутрішньо переміщених осіб, жінок-мігрантів і збільшення ролі внутрішньоафриканської мобільності (Hassan, 2020). Автор виступає за концептуальну переоцінку категорій "вимушеності" та "добровільності" у контексті африканської реальності. Водночас внутрішньоконтинентальна мобільність, дедалі більше спрямовується не до Європи, а в межах самого континенту, зокрема до регіональних економічних центрів (Bredeloup, 2021).

Детальний огляд змін у тенденціях африканської міграції за останні 200 років викладено у книзі «Migration in Africa» (De Haas & Frankema, 2022).

Дослідження українських вчених нечасто фокусуються на питаннях міграційних процесів в Африці. Огляду основних тенденцій і чинників міграції у країнах Тропічної Африки на основі даних 2014-2017 рр. присвячено статтю В. В. Кухти (Кухта, 2024), загальним тенденціям міграційних рухів – тези З.С. Соколової (Соколова, 2021). У статті, присвяченій використанню міграції як інструменту гібридної війни, М. А. Бучин та Н. О. Мархайчук наводять приклад Лівії, де росія, дестабілізуючи соціально-політичну ситуацію, сприяла зростанню нелегальної міграції біженців до європейських країн. (Бучин & Мархайчук, 2022). Стаття Г. В. Смалійчука та О. В. Субочева аналізує взаємовигідну співпрацю щодо залучення мігрантів з Північної Африки та врегулювання можливостей їхнього тимчасового перебування в Україні з метою працевлаштування та навчання (Смалійчук & Субочев, 2020)

Крім науковців, моніторинг міграцій здійснюють міжнародні (Міжнародна організація міграцій; Управління Верховного комісара ООН у справах біженців) та африканські організації, які впливають на формування міграційної політики, зокрема: Африканський центр міграції та суспільства (ACMS): визнаний як провідна наукова установа Африки, що займається дослідженнями з питань людської мобільності та соціальних трансформацій. Їхні публікації охоплюють широкий спектр тем, від ксенофобії та здоров'я до гендерних аспектів міграції та впливу COVID-19; Африканський центр досліджень міграції (ACSRM): спеціалізоване агентство Африканського Союзу, діяльність якого спрямована на аналіз всіх аспектів міграції в Африці. Його метою є покращення управління міграцією на континенті, розширення знань про мобільність та сприяння розробці обґрунтованих політик. ACSRM видає рецензований African Migration Journal, що є важливою платформою для африканських науковців; Mixed Migration Centre (MMC): провідне джерело незалежних та високоякісних даних, інформації, досліджень та аналізу міграції. Публікує щоквартальні оновлені дані, що висвітлюють останні тенденції та виклики та Африканський Союз (АС), який в тому числі займається питаннями міграції, публікуючи Africa Migration Report та розробляючи політичні рамки для управління міграцією на континенті.

Виклад основного матеріалу. Міграції населення або всі види переміщень людей в просторі є результатом прийняття кожною конкретною людиною рішення щодо вирішення особистих проблем шляхом зміни місця проживання. Таке рішення є результатом сукупної дії суб'єктивних і об'єктивних чинників, які формують міграційну мотивацію або суспільну думку про позитивність міграції як способу вирішення особистих проблем. А в результаті прийняття особистих рішень формуються міграційні потоки. Це стосується усвідомленої, а не вимушеної міграції, коли внаслідок форс-мажорних обставин одночасно виштовхуються значні маси населення, психологічно (і матеріально) не готових до змін. Серед чинників, які впливають на формування усвідомленої міграційної мотивації превалюють соціально-економічні, освітньо-наукові, етно-релігійні, а превалюючими чинниками вимушених міграцій є конфлікти (військово-політичні, етно-конфесійні тощо), руйнування звичного способу життя у зв'язку зі зміною середовища існування, пов'язані зі змінами клімату, стихійними лихами (тривалі посухи, повені), безпекою (зростаюча злочинність - тероризм, бандитизм, торгівля людьми). Окремо слід зазначити етнокультурний вагомий для Африки міграційний чинник. Особливості традиційної культури як кочової, так і землеробської, з одного боку, та постколоніальні наслідки встановлення державних кордонів без урахування етнічного розселення, з іншого, формують достатньо строкату картину внутрішніх африканських переміщень і дослідження впливу цього чинника на сучасні міграційні

процеси має складати окремий предмет, який в даній публікації автори свідомо не розкривають.

Частка Африки у світовому міграційному потоці за аналітичний період залишалася практично незмінною і становила на середину 2024 р. 9,6%, що на 0,4% більше порівняно з серединою 2020 р. Еміграційний потік за межі континенту у 2020 р. склав 19.6 мільйона африканців (UNICEF, 2024). Основними регіонами призначення емігрантів стабільно є Європа, Північна Америка і Азія. У 2020 році більшість емігрантів африканського походження проживали в Європі (11 млн.), Азії (майже 5 млн.) та Північній Америці (майже 3 млн.). Зростання чисельності емігрантів, в т.ч. і з країн Африки, спричиняє в деяких країнах прояви ксенофобії, а також знаходить відображення в політиці партій переважно націоналістичного спрямування, спостерігається певне зміщення від ліберальної в бік жорсткої міграційної політики.

Водночас статистичні дані європейських країн свідчать про вплив постколоніальних зав'язків з метрополією на вибір емігрантами країни призначення. Так, дані перепису населення Великої Британії за 2021 рік показують значну кількість емігрантів з Африки, причому високий відсоток з них має британські паспорти (Office for National Statistics, 2022). Статистика INSEE у Франції показує кількість емігрантів за країною народження, включаючи значну кількість вихідців з Алжиру, Марокко та Тунісу (INED, 2025).

Чинники, які впливають на вибір країни призначення мігрантами з колишніх африканських колоній, варто розділити на ті, які є визначальними і ті, які можна розглядати як адаптивні. Провідним мотивом залишається економічний (працевлаштування, освіта, покращення якості життя, розширення можливостей), а такі чинники як мова, історичні та культурні зв'язки, які тривалий час впливали на формування ідентичності народів Африки, еміграційна політика приймаючої країни, а також наявність там діаспори мають адаптивний характер.

Останнім часом посилюється вплив безпекового чинника: збройні конфлікти (наприклад, у Судані, Еритреї, Сомалі), насильство, дії терористичних груп, порушення прав людини, торгівля людьми у поєднанні з недемократичним управлінням, політичною нестабільністю сприяють еміграції, часто незаконній. Саме така еміграція сформувала зовнішні еміграційні коридори (таблиця 1).

Таблиця 1

Основні країни та регіони призначення африканських емігрантів (складена авторами на основі джерел: Williams, 2025; IOM, 2025a; IOM, 2025b)

Регіон/Країна призначення	Основні країни походження	Ключові маршрути
Європа	Малі, Гвінея, Туніс	Центрально-Середземноморський маршрут, Західноафриканський Атлантичний маршрут
Азія (країни Перської затоки)	Ефіопія, Сомалі	Східний маршрут (Африканський Ріг до Ємену)
Північна Африка (як транзит)	Країни Західної та Північної Африки	Сухопутні маршрути через Сахару, морські маршрути до Європи
Німеччина	Кенія, Марокко, Нігерія	Легальні канали трудової міграції

Екологічний чинник, пов'язаний з негативним впливом господарської діяльності на довкілля і його деградацією, кліматичні шоки (тривалі посухи, сильні сезонні повені), руйнують традиційне господарювання, звичні засобів до існування і також призводять до виштовхування населення. Таким чином, економічний, безпековий, політичний, екологічний та демографічний чинники є тими, які впливають на формування зовнішніх еміграційних потоків.

Одночасно зростає імміграційний потік. Так, на середину 2024 р. до Африки іммігрували 29,2 млн. осіб, що на 15% більше ніж на середину 2020 р. (Pore, 2024). Переважна більшість іммігрантів повертається в країни походження.

Дослідження міграційних процесів засвідчують, що, попри наративи, які можуть формуватися під впливом публікацій у ЗМІ, в структурі зовнішніх міграційних потоків в Африці переважають внутрішні міграції. Так, у 2020 р. близько 21 млн. осіб проживали в іншій країні, ніж країна їхнього походження. (Pore, 2024). Тобто, майже 80% в міграційному потоці припадає на

переміщення в середині континенту. Основні внутрішні міграційні потоки формують субсахарські країни і ці міграції переважно спричинені конфліктами та стихійними лихами і є вимушеними. За досліджуваний період найбільші потоки біженців формувалися внаслідок конфліктів і погіршення безпекової ситуації з Демократичної республіки Конго (ДРК), Ефіопії, Сомалі. Внаслідок стихійних лих формувались потоки біженців з Нігерії, Сомалі, Ефіопії, Південного Судану. Країнами, що приймають біженців є Уганда, яка тривалий час одна з найбільших приймаючих країн у Африці, особливо з Південного Судану та ДРК, Ефіопія, що приймає біженців переважно з Південного Судану, Сомалі та Еритреї та Кенія, яка є великим центром для біженців у Східній Африці, приймаючи біженців з Сомалі, Південного Судану та інших країн регіону (UNHCR, 2024a).

Протягом багатьох років, і досліджуваний період не виключення, основним міграційним мотивом для внутрішньоконтинентальних переміщень є *економічний*: хронічне безробіття, поширена бідність і нерівномірний розподіл доходів як між окремими регіонами, так і між сільськими та міськими територіями. За даними Міжнародної організації праці, рівень безробіття серед молоді у деяких країнах континенту сягає 30–40% (International Labour Organization, 2024), при тому що молодь становить понад 60% населення більшості африканських держав. В умовах обмеженого доступу до формальної зайнятості, велика частина працездатного населення змушена шукати альтернативні можливості, зокрема шляхом міграції до міст або за кордон.

Бідність також є хронічною проблемою в багатьох країнах Африки на південь від Сахари. Незважаючи на економічне зростання в окремих регіонах, абсолютна бідність (доходи нижчі за 2,15 долара на день) залишається домінантною реальністю для значної частини населення. У країнах Африки на південь від Сахари понад третина населення (36,7%) живе в умовах абсолютної бідності, а майже все населення (понад 87%) — за межею нижчого середнього доходу (\$6.85 на день) (Castaneda Aguilar et al., 2024). Сільські жителі, які потерпають від низької продуктивності праці, відсутності інфраструктури та кліматичних ризиків, часто обирають внутрішню міграцію до урбанізованих центрів у пошуках роботи, доступу до ринку і соціальних послуг.

Нарешті, економічна нерівність, зокрема між столичними регіонами і периферією, поглиблює відчуття соціальної несправедливості. Регіони, які мають доступ до інвестицій, освіти і медичних послуг є привабливими для мігрантів з віддалених провінцій, особливо молоді. Наприклад, у пошуках кращого медичного забезпечення деякі сільські жителі, особливо молодь, Буркіна-Фасо та Сенегалу переїжджають до міст для лікування (Lankoandé et al., 2018). Таким чином, міграція в Африці часто є вимушеною адаптивною реакцією на структурні економічні дисбаланси. Наприклад, гірничодобувна промисловість Південної Африки приваблює робітників з сусідніх країн, таких як Лесото, Малаві, Мозамбік та Зімбабве, формуючи регіональні диспропорції в економічному розвитку, які посилюють міграційні потоки в межах Африки (Wentzel & Tlabela, 2006 цитується за Shayamunda, 2025).

Загалом, міграція розглядається багатьма африканцями як стратегія виживання, а не просто як вибір. Вона не лише допомагає окремим особам і родинам покращити життєві умови, але й формує систему грошових переказів, які в окремих державах перевищують обсяг прямих іноземних інвестицій, (Ratha et al., 2024), що свідчить про глибоку інтеграцію міграції у соціально-економічну систему Африки. Наприклад, Нігерія є країною соціально і регіонально диференційованою за цілим рядом економічних, господарських, політичних, гуманітарних, демографічних показників. Безробіття є основним чинником, що стимулює нігерійців до міграції (Cookey & Oshuba, 2024). Дослідження показують (ІОМ, 2023), що економічно розвинуті регіони країни, з нижчим рівнем бідності, безробіття та вищою економічною активністю притягують мігрантів з менш розвинутих (здебільшого аграрно-орієнтованих), але територіально близьких регіонів. Однак більшість мігрантів (80%) переїжджають у межах штатів, де вони знаходяться. Загалом, характерна тенденція переселення з сіл у менші міста для не заможного населення і з невеликих міст у великі міста - для більш заможного населення. В подальшому розглядається можливість виїзду за кордон. Так, за опитуваннями 2024 р. (Afrobarometer, 2024), 56% нігерійців розглядали можливість чи обмірковували виїзд з Нігерії. Серед мотивів потенційної еміграції переважали саме економічні - працевлаштування (42%) та втеча від економічних труднощів або бідності (39%). Серед безробітних, що шукають роботу, частка міграційно-мотивованих становить 66%.

Поширеність трудової міграції в межах Африки та зусилля регіональних блоків щодо сприяння вільному пересуванню робочої сили (Williams, 2025) свідчать про визнання потенціалу

міграції для соціально-економічного розвитку. Однак політика ця не є системною і послідовною і часто через порушення прав людини підриває цілі регіональної інтеграції та стає викликом, який впливає на добробут мігрантів та регіональний розвиток.

Також викликом є *стан молоді* в африканських країнах. За даними ООН, понад 60% населення Африки — це особи віком до 25 років (Weny, Snow, & Zhang, 2017) і це є одним із ключових демографічних драйверів міграції в Африці. Водночас темпи створення робочих місць не відповідають темпам зростання молодого населення. За даними Африканського банку розвитку, щороку до робочої сили в Африці приєднується від 10 до 12 мільйонів молодих людей, тоді як створюється лише близько 3 мільйонів нових робочих місць (African Development Bank Group, 2016). Світовий банк прогнозує, що до 2050 року частка трудових ресурсів Африки зросте на 450 мільйонів осіб, але без значних реформ економіки буде створено лише 100 мільйонів нових робочих місць (World Bank Group, 2020). У таких умовах конкуренція за працевлаштування різко зростає, особливо в містах, де зосереджено більше можливостей. Звідси, зростає роль *урбанізації* як одного з провідних чинників міграції. Також варто зазначити, що молоді люди є більш мобільними, готовими до ризику і сприйнятливими до глобалізованих моделей «успішного життя», тому навіть відносна стабільність у країні не гарантує зниження їхнього прагнення мігрувати.

Обмежені перспективи працевлаштування, низькі зарплати, нестабільні умови праці та слабкий розвиток підприємництва змушують молодь шукати альтернативи за межами країни. Навіть національні програми підтримки молоді часто не здатні охопити наявний попит. У результаті молоді африканці дедалі частіше стають внутрішніми мігрантами (до столиць та економічних центрів) або міжнародними — переважно до Європи, Північної Америки, а також країн Перської затоки, де вважається, що перспективи працевлаштування кращі. Наприклад, серед основних факторів «виштовхування», що спонукає молодь Нігерії до виїзду, є безробіття, низький рівень надання освітніх послуг та відчуття небезпеки, яке вони відчувають у своїй країні, особливо від діяльності правоохоронних органів. Серед факторів «притягання» - кращі можливості працевлаштування і отримання державної підтримки у країні переїзду (Bashorun, 2023).

Політична нестабільність континенту стала одним з основних чинників формування внутрішньо африканських міграційних потоків в останні роки, які характеризуються чисельністю внутрішньо переміщених осіб (ВПО), тобто осіб, які внаслідок конфлікту вимушені були покинути свої домівки, але не полишили територію держави, та чисельністю біженців або осіб, які за тих же обставин перетнули державний кордон. Найчастіше біженці оселяються у прикордонних районах сусідніх держав. Особливо цей чинник позначений в країнах на південь від Сахари. Так, лише конфлікт у Судані призвів до понад 6 млн. ВПО 1,2 млн. біженців у сусідні країни (UNHCR, 2024b). У 2023 році близько 37% (45,9 млн.) усіх ВПО у світі перебували в Африці; нові масові переміщення були спричинені конфліктами в Судані, Демократичній Республіці Конго та Сомалі (Mbiyozo, 2024).

Регіонами, які найбільше потерпають від політичної нестабільності і конфліктів є Східна Африка та Африканський Ріг (включаючи Судан, Ефіопію, Сомалі, Південний Судан), регіон Великих озер (ДРК, ЦАР). Західна та Центральна Африка (Нігерія, Буркіна-Фасо, Малі, Нігер) також зазнають значних переміщень через конфлікти та політичну нестабільність (UNHCR, 2024). А Південний Судан, Еритрея, Сомалі та ЦАР формують потоки біженців через тривалі конфлікти і політичні переслідування. Особливо високим рівнем міграцій, спричинених тривалими конфліктами, позначені такі країни як Демократична Республіка Конго, де на кінець 2024 р. була найбільша кількість ВПО – 6,9 млн. осіб, а внаслідок ескалації конфлікту на початку 2025 р. їх кількість зросла до 7,3 млн.; Ефіопія (3,1 млн. ВПО, 2023 р.), Нігерія (3,1 млн. ВПО, 2022р.), де кількість ВПО коливається від 2,4 до 3,1 млн. в залежності від терористичної діяльності Боко Харам та зіткнень між пастухами і фермерами; Сомалі (3,9 млн. ВПО, 2023); Судан (8,6 млн. ВПО, 2025) і їх чисельність зростає внаслідок збройного конфлікту у квітні 2023 р. Ці 5 країн є лідерами за чисельністю вимушених мігрантів внаслідок конфліктів, що створює значні гуманітарні проблеми з далекосяжними наслідками для ВПО в середині країн та для біженців у сусідніх країнах (UNHCR, 2024).

Кліматичні зміни є чинником, який впливає на міграції опосередковано – через поступові зміни природного середовища, які спричиняють зменшення врожайності або впливають на стан пасовищ і потребують від населення, особливо в сільській місцевості, адаптації до змінених умов. Часто кліматичний чинник виступає в сполученні з економічним, таким як безробіття, оскільки збільшує ризику і погіршує умови життя, та політичним, сприяючи нестабільності. Особливо це

характерно для шоківих кліматичних явищ, таких як тривалі посухи або раптові повені. Проведення Відділом кліматичних досліджень у співпраці зі Світовим банком тривалих досліджень у 5 субсахарських країнах (Ефіопія, Малаві, Нігер, Нігерія та Уганда) виявили (Di Falco et al., 2024), що, хоча одна посуха має відносно помірний ефект, серія сильних потрясінь має набагато більший вплив на ймовірність залишити домогосподарство. Тобто, встановлена залежність зростання міграційних потоків у відповідь на збільшення частоти екстремальних явищ, особливо в сільській місцевості. Отже, вплив кліматичних змін треба враховувати при довгостроковій перспективі планування міграційної політики.

Означені чинники також вплинули на формування внутрішньоконтинентальних міграційних коридорів (таблиця 2).

Таблиця 2

Основні внутрішньоафриканські міграційні коридори та регіони призначення (складена авторами на основі джерел: Williams, 2025; IOM, 2024)

Регіон	Коридори/Маршрути	Основні країни/Регіони призначення	Основні країни походження	Чинники
Східна Африка	Африканський Ріг, Східний коридор, Південний коридор, Північний коридор	Кенія, Південна Африка, Судан (до конфлікту), країни Аравійського півострова	Ефіопія, Сомалі	Трудова міграція, циклічна міграція, конфлікти, кліматичні зміни
Південна Африка	Внутрішньо-САДК маршрути	Південна Африка	Зімбабве, Мозамбік, Лесото, Малаві	Трудова міграція, економічні можливості
Західна та Центральна Африка	Основні міграційні осі, трансгумантні маршрути	Кот-д'Івуар, Нігерія, Чад	Нігерія, Буркіна-Фасо, Малі	Трудова міграція, сезонні рухи, конфлікти, урбанізація

Міграційні процеси в Африці мають значні негативні наслідки: голод, насильство, експлуатація, торгівля людьми, несуть загрозу не тільки здоров'ю, а й життю мігрантів, збільшують соціальну напругу та можуть змінювати структуру ринку праці у приймаючих країнах. Але мають і свої позитиви і це в першу чергу обсяг грошових переказів, які здійснюють мігранти. Такі перекази в країнах Субсахари перевищують іноді обсяги допомоги від офіційних організацій ООН та прямі іноземні інвестиції. У 2024 р. обсяг грошових переказів мігрантів становив майже 6% ВВП континенту, що позитивно впливає на економіку країн, розвиток людського капіталу через фінансування освіти (Di Falco et al., 2023).

Висновки. Аналіз наукових публікацій та статистичної інформації щодо міграцій в Африці з подальшим її синтезом відповідно до поставлених в дослідженні задач дозволяє стверджувати:

1. Міграційна ситуація в Африці характеризується загальною позитивною динамікою, яка не впливає на зростання міграційної активності в світі, оскільки Африка займає тільки 4 місце за показниками зростання міграційних потоків.

2. Внутрішньоконтинентальна міграція переважає зовнішню еміграцію за межі Африки.

3. На формування міграційних процесів впливає сполучення таких чинників як економічні (безробіття, бідність, значна територіальна диференціація), демографічні (зростання чисельності населення, його структура, де переважає молоде населення), урбанізаційні, історичні (прояв зв'язку з колишніми метрополіями), етно-культурні. За аналітичний період посилюється вплив політичного чинника, зокрема, збройних конфліктів та соціального чинника (зростання

злочинності, тероризму). Зміна безпекової ситуації в країнах на південь від Сахари у поєднанні з дією екологічного і кліматичного чинників зумовила зростання кількості ВПО та біженців серед внутрішніх мігрантів, та зростання чисельності зовнішніх мігрантів. Найбільше дія зазначених чинників за аналітичний період проявилась в таких країнах як Демократична Республіка Конго, Ефіопія, Нігерія, Сомалі, Судан, які за кількістю внутрішньо переміщених осіб і біженців посідають зараз лідерські позиції.

4. Значні відміни у соціально-економічному розвитку між країнами континенту сформували внутрішні міграційні коридори. Аналогічні міграційні коридори діють і для забезпечення зовнішньої еміграції до Європи, Північної Америки і країн Азії. З одного боку, це криміналізує ситуацію у транзитних країнах, а з іншого, може бути основою для інтеграції зусиль держав у запровадженні контролю за міграцією, формуванні єдиної регіональної міграційної політики.

5. Для ефективного управління міграційними процесами в Африці необхідний комплексний підхід, який виходить за межі безпекових парадигм. Це включає підтримку внутрішньоконтинентальної мобільності, інвестиції в подолання першопричин міграції, посилення регіональної співпраці та гармонізації політики, а також забезпечення захисту прав людини та добробуту мігрантів.

Список використаних джерел

- African Development Bank Group. (2016). Jobs for Youth in Africa: Strategy for Creating 25 Million Jobs and Equipping 50 Million Youth (2016-2025). African Development Bank Group. https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Images/high_5s/Job_youth_Africa_Job_youth_Africa.pdf
- Afrobarometer. (2024). Majority of Nigerians have considered emigration in search of opportunity, new Afrobarometer survey finds. Afrobarometer. <https://www.afrobarometer.org/articles/majority-of-nigerians-have-considered-emigration-in-search-of-opportunity-new-afrobarometer-survey-finds/>
- Al-Abri, T. B., & Al-Adawi, A. I. (2018). Cultural factors influencing mental health and psychological distress among migrants: a review of the literature. *Sultan Qaboos University Medical Journal*, 18(2), e136–e142. <https://doi.org/10.18295/squmj.2018.18.02.002>
- Bashorun, B. (2023). Migration Trajectories: A Case Study of High-Skilled Youths in Nigeria [Doctoral thesis, Malmö University]. <https://mau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1795435/FULLTEXT02.pdf>
- Bredeloup, S. (2021). Migrations intra-africaines: changer de focale. *Politique africaine*, 161162(1), 427-448. https://shs.ca.inm.info/article/POLAF_161_0427
- Castaneda Aguilar, R. A., Diaz-Bonilla, C., Lakner, C., Nguyen, M. C., Viveros, M., & Tetteh Baah, S. K. (2024, September 20). September 2024 global poverty update from the World Bank: revised estimates up to 2024. *World Bank Blogs*. <https://blogs.worldbank.org/en/opendata/september-2024-global-poverty-update-from-the-world-bank-revise>
- Cookey, I. F., & Ochuba, O. I. (2024). Unemployment and Migration in Nigeria, An Empirical Investigation. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 8(1), 223–235. <https://doi.org/10.47772/IJRIS.2024.801017>
- De Haas, M., & Frankema, E. (Eds.). (2022). *Migration in Africa: Shifting Patterns of Mobility from the 19th to the 21st Century*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003225027>
- Di Falco, S., Kis, A. B., Viarengo, M., & Das, U. (2024). Leaving home: Cumulative climate shocks and migration in Sub-Saharan Africa. *Environmental and Resource Economics*, 87(1), 321–345. <https://doi.org/10.1007/s10640-023-00826-x>
- Hassan, H. A. (2020). Transformations of forced migration in Africa: Issues and general problems. *African Journal of Political Science and International Relations*. <https://doi.org/10.5897/AJPSIR2020.1255>
- Institut National d'Études Démographiques (INED). (2025). Countries of birth of immigrants. Retrieved June 4, 2025, from https://www.ined.fr/en/everything_about_population/data/france/immigrants-foreigners/countries-birth-immigrants/
- International Labour Organization. (2024). *World Employment and Social Outlook: Trends 2024*. International Labour Organization. <https://data.unhcr.org/en/documents/details/106366>
- International Organization for Migration (IOM). (2023). *Internal Migration Trends in Nigeria*. IOM. <https://nigeria.iom.int/sites/g/files/tmzbd11856/files/documents/2024-05/internal-migration-trends-in-nigeria.pdf>
- International Organization for Migration (IOM). (2024). *West and Central Africa — Regional Mobility Mapping (December 2024)*. IOM. https://crisisresponse.iom.int/sites/g/files/tmzbd11481/files/uploaded-files/2024.12%20WCA_Mobility%20mapping%20%28EN%29_0%20%281%29.pdf
- International Organization for Migration (IOM). (2025a). *Regional Migrant Response Plan for the Horn of Africa, Yemen and Southern Africa 2025*. IOM. <https://humanitarianaction.info/plan/1214/article/horn-africa-yemen-and-southern-africa-mrp-2025>
- International Organization for Migration (IOM). (2025b). *Regular Pathways — Annual Global Overview of Migratory Routes*. In *DTM Insights (March 2025 Edition)*. IOM. <https://dtm.iom.int/dtm-insights/march-2025-edition/data-update-regular-pathways-annual-global-overview-migratory-routes>
- Lankoandé, B., Duthé, G., Soua, A., & Pison, G. (2018). Returning home to die or leaving home to seek health care? Location of death of urban and rural residents in Burkina Faso and Senegal. *Global Health Action*, 11(1), 1475040. <https://doi.org/10.1080/16549716.2018.1475040>
- Mbiyozo, A.-N. (2024). African refugees neglected as crises worsen. *ISS Africa*. <https://issafrika.org/iss-today/african-refugees-neglected-as-crises-worsen>
- Mueller, V., Gray, C., & Hopping, D. (2020). Climate-Induced migration and unemployment in middle-income Africa. *Global Environmental Change*, 65, 102183. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2020.102183>
- Office for National Statistics. (2022). *The changing picture of long-term international migration, England and Wales: Census 2021*. Office for National Statistics. <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/articles/thechangingpictureoflongterminternationalmigrationenglandandwales/census2021>
- Pope, A. (2024). In *World Migration Report 2024*. International Organization for Migration (IOM). <https://worldmigrationreport.iom.int/what-we-do/foreword/foreword>

- Ratha, D., Plaza, S., Kim, E. J., Chandra, V., Mahmood, A. (2024). Remittances Slowed in 2023, Expected to Grow Faster in 2024. International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank.. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099714008132436612/pdf/IDU1a9cf73b51fca41425a1a0dd1cc8f2f3331ce.pdf>
- Shayamunda, R. H. (2025). "Of Borders and a Borderless Africa": Deconstructing the Interplay of Migration, Securitization, and State Dynamics in Africa. (IPSS-SOAS Pan-African Policy Brief Series. Special Edition, Vol. 1, Issue 3). SOAS Centre for Pan-African Studies (CPAS) & Institute for Peace and Security Studies (IPSS). https://www.soas.ac.uk/sites/default/files/2025-04/IPSS-SOAS_vol1_issue-3.pdf
- United Nations Children's Fund (UNICEF). (2024). Data snapshot of migrant and displaced children in Africa 2024. UNICEF. <https://data.unicef.org/wp-content/uploads/2024/12/Data-snapshot-of-migrant-and-displaced-children-in-Africa-2024.pdf>
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2024). Global Trends: Forced Displacement in 2023. UNHCR. <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2023>
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2024a). Mid-Year Trends Report 2024. UNHCR. <https://www.unhcr.org/mid-year-trends-report-2024>
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2024b). Global Trends Report 2023. UNHCR. <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2023>
- Wentzel, M., & Tlabela, K. (2006). Historical background to South African migration. In P. Kok, D. Gelderblom, J. O. Oucho, & J. Van Zyl (Eds.), *Migration in South and Southern Africa: Dynamics and determinants* (pp. 71–96). HSRC Press.
- Weny, K., Snow, R., & Zhang, S. (2017). *The Demographic Dividend Atlas for Africa: Tracking the Potential for a Demographic Dividend*. United Nations Population Fund. <https://www.unfpa.org/resources/demographic-dividend-atlas-africa-tracking-potential-demographic-dividend>
- Williams, W. (2025). African Migration Trends to Watch in 2025. Africa Center for Strategic Studies. <https://africa.center.org/spotlight/migration-trends-2025/>
- World Bank Group. (2020). Creating Jobs for Africa's Growing Population. World Bank Group. <https://www.worldbank.org/en/topic/competitiveness/publication/creating-jobs-for-africa-s-growing-population>
- Бучин, М. А., & Мархайчук, Н. О. (2022). Міграція як інструмент гібридної війни російської федерації у XXI столітті. *Регіональні студії*, 31, 86-90. http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/31/31_2022.pdf#page=86
- Кухта, В. В. (2024). Вимушена міграція в країнах тропічної Африки та її вплив на політичну ситуацію в регіоні. *Регіональні студії: науковий збірник*, (39), 101–105. <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/39/18.pdf>
- Смалійчук, Г. В., & Субочев, О. В. (2020). Основні тенденції та перспективи взаємодії України із країнами Близького Сходу і Північної Африки у контексті зовнішньої циркулярної міграції інтернаціональних працівників. *Економіка та держава*, (10), 84–88. <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4765&i=14>
- Соколова, З. С. (2021). Основні тенденції міграції в Африці. Системний аналіз міжнародних економічних відносин: зб. матеріалів науко-практ. конф., м. Київ, 24-25 червня 2021 р. (с. 114–117). Інститут міжнародних відносин КНУ ім. Т. Шевченка.

References

- African Development Bank Group. (2016). *Jobs for Youth in Africa: Strategy for Creating 25 Million Jobs and Equipping 50 Million Youth* (2016-2025). African Development Bank Group. https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Images/high_5s/Job_youth_Africa_Job_youth_Africa.pdf
- Afrobarometer. (2024). Majority of Nigerians have considered emigration in search of opportunity, new Afrobarometer survey finds. Afrobarometer. <https://www.afrobarometer.org/articles/majority-of-nigerians-have-considered-emigration-in-search-of-opportunity-new-afrobarometer-survey-finds/>
- Al-Abri, T. B., & Al-Adawi, A. I. (2018). Cultural factors influencing mental health and psychological distress among migrants: a review of the literature. *Sultan Qaboos University Medical Journal*, 18(2), e136–e142. <https://doi.org/10.18295/squmj.2018.18.02.002>
- Bashorun, B. (2023). *Migration Trajectories: A Case Study of High-Skilled Youths in Nigeria* [Doctoral thesis, Malmö University]. <https://mau.diva-porta.org/smash/get/diva2:1795435/FULLTEXT02.pdf>
- Bredeloup, S. (2021). Migrations intra-africaines: changer de focale. *Politique africaine*, 161162(1), 427-448. https://shs.caim.info/article/POLAF_161_0427
- Buchyn, M. A., & Markhaichuk, N. O. (2022). Migration as a tool of hybrid warfare of the russian federation in the XXI century. *Mihratsiia yak instrument hibrydnoi viiny rosiiskoi federatsii u XXI stolitti*. *Rehionalni studii*, 31, 86-90. [in Ukrainian] http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/31/31_2022.pdf#page=86
- Castaneda Aguilar, R. A., Diaz-Bonilla, C., Lakner, C., Nguyen, M. C., Viveros, M., & Tetteh Baah, S. K. (2024, September 20). September 2024 global poverty update from the World Bank: revised estimates up to 2024. *World Bank Blogs*. <https://blogs.worldbank.org/en/opendata/september-2024-global-poverty-update-from-the-world-bank-revise>
- Cookey, I. F., & Ochuba, O. I. (2024). Unemployment and Migration in Nigeria, An Empirical Investigation. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 8(1), 223–235. <https://doi.org/10.47772/IJRIS.2024.801017>
- De Haas, M., & Frankema, E. (Eds.). (2022). *Migration in Africa: Shifting Patterns of Mobility from the 19th to the 21st Century*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003225027>
- Di Falco, S., Kis, A. B., Viarengo, M., & Das, U. (2024). Leaving home: Cumulative climate shocks and migration in Sub-Saharan Africa. *Environmental and Resource Economics*, 87(1), 321–345. <https://doi.org/10.1007/s10640-023-00826-x>
- Hassan, H. A. (2020). Transformations of forced migration in Africa: Issues and general problems. *African Journal of Political Science and International Relations*. <https://doi.org/10.5897/AJPSIR2020.1255>
- Institut National d'Études Démographiques (INED). (2025). Countries of birth of immigrants. Retrieved June 4, 2025, from https://www.ined.fr/en/everything_about_population/data/france/immigrants-foreigners/countries-birth-immigrants/
- International Labour Organization. (2024). *World Employment and Social Outlook: Trends 2024*. International Labour Organization. <https://data.unhcr.org/en/documents/details/106366>
- International Organization for Migration (IOM). (2023). *Internal Migration Trends in Nigeria*. IOM. <https://nigeria.iom.int/sites/g/files/tmzbd11856/files/documents/2024-05/internal-migration-trends-in-nigeria.pdf>
- International Organization for Migration (IOM). (2024). *West and Central Africa — Regional Mobility Mapping* (December 2024). IOM. https://crisisresponse.iom.int/sites/g/files/tmzbd11481/files/uploaded-files/2024.12%20WCA_Mobility%20mapping%20%28EN%29_0%20%281%29.pdf
- International Organization for Migration (IOM). (2025a). *Regional Migrant Response Plan for the Horn of Africa, Yemen and Southern Africa 2025*. IOM. <https://humanitarianaction.info/plan/1214/article/horn-of-africa-yemen-and-southern-africa-mrp-2025>
- International Organization for Migration (IOM). (2025b). *Regular Pathways — Annual Global Overview of Migratory Routes*. In *DTM Insights* (March 2025 Edition). IOM. <https://dtm.iom.int/dtm-insights/march-2025-edition/data-update-regular-pathways-annual-global-overview-migratory-routes>
- Kukhta, V. V. (2024). Forced migration in the countries of tropical Africa and its impact on the political situation in the region *Vymushena mihratsiia v krainakh tropichnoi Afryky ta yii vplyv na politychnu sytuatsiiu v rehioni*. *Rehionalni studii: naukovyi zbirnyk*, (39), 101–105. [in Ukrainian] <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/39/18.pdf>

- Lankoandé, B., Duthé, G., Soura, A., & Pison, G. (2018). Returning home to die or leaving home to seek health care? Location of death of urban and rural residents in Burkina Faso and Senegal. *Global Health Action*, 11(1), 1475040. <https://doi.org/10.1080/16549716.2018.1475040>
- Mbiyozo, A.-N. (2024). African refugees neglected as crises worsen. *ISS Africa*. <https://issafrica.org/iss-today/african-refugees-neglected-as-crises-worsen>
- Mueller, V., Gray, C., & Hopping, D. (2020). Climate-Induced migration and unemployment in middle-income Africa. *Global Environmental Change*, 65, 102183. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2020.102183>
- Office for National Statistics. (2022). The changing picture of long-term international migration, England and Wales: Census 2021. Office for National Statistics. <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/articles/thechangingpictureoflongterminternationalmigrationenglandandwales/census2021>
- Pope, A. (2024). In *World Migration Report 2024*. International Organization for Migration (IOM). <https://worldmigrationreport.iom.int/what-we-do/foreword/foreword>
- Ratha, D., Plaza, S., Kim, E. J., Chandra, V., Mahmood, A. (2024). Remittances Slowed in 2023, Expected to Grow Faster in 2024. International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099714008132436612/pdf/IDU1a9cf73b51fead1425a1a0dd1cc8f2f3331ce.pdf>
- Shayamunda, R. H. (2025). "Of Borders and a Borderless Africa": Deconstructing the Interplay of Migration, Securitization, and State Dynamics in Africa. (IPSS-SOAS Pan-African Policy Brief Series. Special Edition, Vol. 1, Issue 3). SOAS Centre for Pan-African Studies (CPAS) & Institute for Peace and Security Studies (IPSS). https://www.soas.ac.uk/sites/default/files/2025-04/IPSS-SOAS_vol1_issue-3.pdf
- Smaliichuk, H. V., & Subochev, O. V. (2020). Main trends and prospects of Ukraine's interaction with the countries of the Middle East and North Africa in the context of external circular migration of international workers. *Osnovni tendentsii ta perspektyvy vzaiemodii Ukrainy iz krainamy Blyzkoho Skhodu i Pivnichnoi Afryky u konteksti zovnishnoi tsyrkuliarnoi mihratsii internatsionalnykh pratsivnykiv. Ekonomika ta derzhava*, (10), 84-88. [in Ukrainian] <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4765&i=14>
- Sokolova, Z. S. (2021). Main trends of migration in Africa. *Osnovni tendentsii mihratsii v Afrytsi*. In *Systemic Analysis of International Economic Relations: Collection of Materials of the Scientific and Practical Conference*, Kyiv, June 24-25, 2021. (pp. 114–117). Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv. [in Ukrainian]
- United Nations Children's Fund (UNICEF). (2024). Data snapshot of migrant and displaced children in Africa 2024. UNICEF. <https://data.unicef.org/wp-content/uploads/2024/12/Data-snapshot-of-migrant-and-displaced-children-in-Africa-2024.pdf>
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2024). *Global Trends: Forced Displacement in 2023*. UNHCR. <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2023>
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2024a). *Mid-Year Trends Report 2024*. UNHCR. <https://www.unhcr.org/mid-year-trends-report-2024>
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2024b). *Global Trends Report 2023*. UNHCR. <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2023>
- Wentzel, M., & Tlabela, K. (2006). Historical background to South African migration. In P. Kok, D. Gelderblom, J. O. Oucho, & J. Van Zyl (Eds.), *Migration in South and Southern Africa: Dynamics and determinants* (pp. 71–96). HSRC Press.
- Weny, K., Snow, R., & Zhang, S. (2017). *The Demographic Dividend Atlas for Africa: Tracking the Potential for a Demographic Dividend*. United Nations Population Fund. <https://www.unfpa.org/resources/demographic-dividend-atlas-africa-tracking-potential-demographic-dividend>
- Williams, W. (2025). *African Migration Trends to Watch in 2025*. Africa Center for Strategic Studies. <https://africacenter.org/spotlight/migration-trends-2025/>
- World Bank Group. (2020). *Creating Jobs for Africa's Growing Population*. World Bank Group. <https://www.worldbank.org/en/topic/competitiveness/publication/creating-jobs-for-a-fricas-growing-population>

Отримано редакцією журналу / Received: 09.04.25
 Прорецензовано / Revised: 11.05.25
 Схвалено до друку / Accepted: 21.05.25